

STUDIE SEKTORU NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V PARDUBICKÉM KRAJI (SVAZEK II)

Zpracovaná v rámci projektu SROP 3.3 Posílení kapacity místních a regionálních orgánů při plánování a realizaci programů v podmínkách Pardubického kraje

Kapitola 09 - Životní prostředí

Listopad 2006

ZPRACOVATEL STUDIE

Název	První regionální rozvojová a.s.
Ulice	Pernštýnská 14
Obec	Pardubice
PSČ	530 02
IČ	26002531
Internetová adresa	http://www.prr.cz
Kontaktní osoba	Ing. Jiří Krátký
Telefon	+420 464 629 100
E-mail	info@prr.cz

Oborové studie zpracoval tým konzultantů společnosti První regionální rozvojová a. s. pod vedením ing. Karla Borovičky. Podíleli se ing. Aleš Berka, ing. Jiří Krátký, ing. Michal Holý a ing. Monika Stiborková.

Datum zpracování: listopad 2006

Za pomoc se zpracováním kapitoly a profesionální přístup děkujeme ing. Jiřímu Burešovi (Ekocentrum PALETA o.s., Pardubice - Krajský koordinátor EVVO Pardubického kraje) (oponent).

OBSAH

9	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	8
9.1	Úvod	8
9.2	Popis cílových skupin a jejich potřeb	8
9.2.1	<i>Děti a mládež ve školách</i>	9
9.2.2	<i>Pedagogičtí pracovníci škol</i>	15
9.2.3	<i>Sekundární cílové skupiny</i>	19
9.3	Sít' služeb v kraji	22
9.3.1	<i>Nejvýznamnější environmentální NNO v kraji</i>	22
9.3.2	<i>NNO se sídlem mimo území Pardubického kraje</i>	24
9.3.3	<i>Ostatní organizace</i>	26
9.3.4	<i>Bílá místa ve vztahu k cílovým skupinám</i>	26
9.3.5	<i>Vybrané charakteristiky environmentálních NNO</i>	27
9.4	Použité pojmy	27
9.5	Použité zdroje	28
	Příloha 8 - Program Škola pro udržitelný život 2006	29
	Příloha 9 - Projekt „KAPKA 21“	32

SEZNAM TABULEK

Tab. 9-1: Potenciální velikost cílové skupiny ve stavu k 31.12.2005.....	10
Tab. 9-2: Počty žáků v jednotlivých typech škol v Pardubickém kraji v roce 2005.....	10
Tab. 9-3: Návštěvnost výukových programů Ekoncentra PALETA v jednotlivých letech	11
Tab. 9-4: Počet škol a jejich pedagogických pracovníků v Pardubickém kraji podle jednotlivých druhů škol	16

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 9-1: Mapa sítě nejvýznamnějších environmentálních NNO v Pardubickém kraji.....	22
---	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 9-1: Přehled návštěvnosti výukových programů Ekocentra PALETA v roce 2005	12
--	----

9 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

9.1 Úvod

Ministerstvo životního prostředí ČR charakterizuje aktivity nestátních neziskových organizací v oblasti životního prostředí v Pardubickém kraji následovně¹. Mezi nejvýznamnější neziskové organizace se širokým spektrem činností v oblasti vzdělávání, výchovy a osvěty v oblasti životního prostředí v Pardubickém kraji patří Ekocentrum PALETA Pardubice. Pardubický kraj v minulosti podpořil neinvestiční projekty NNO v oblasti životního prostředí zaměřené např. na:

- celoroční provoz střediska s ekovýchovným zaměřením;
- přímé akce pro veřejnost;
- akce pro obecnou veřejnost;
- tiskoviny s ekovýchovnou tematikou.

V oblasti přímé péče o životní prostředí Pardubický kraj v minulosti podpořil NNO v jejich projektech zaměřených např. na:

- péči o vodní toky a vodní plochy;
- péči o prvky územního systému ekologické stability či jejich realizaci;
- péči o prvky podílející se na utváření místního krajinného rázu;
- péči o cenné botanické či zoologické lokality mimo zvláště chráněná území;
- likvidaci invazních a expanzivních druhů rostlin a živočichů;
- odstraňování migračních překážek pro živočichy.

Tato kapitola se zaměřuje na popis cílových skupin organizací nestátního neziskového sektoru s aktivitami v environmentální oblasti. V rámci této části studie nebyly zpracovány NNO výlučně zaměřené na konkrétní aktivity v oblasti ochrany přírody a krajiny.

9.2 Popis cílových skupin a jejich potřeb

Cílové skupiny nestátních neziskových organizací v oblasti životního prostředí v Pardubickém kraji lze klasifikovat na základě jednotlivých druhů služeb, které jsou těmito organizacemi poskytovány. Šetřením a vyhodnocením sebraných dat byla zjištěna následující struktura služeb, která odpovídá také klasifikaci používané Ministerstvem životního prostředí ČR:

- ochrana přírody a krajiny;
- zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí;
- udržitelný rozvoj na regionální úrovni a Místní agendy 21;
- poskytování environmentálních informací (environmentální poradenství);
- environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO).

Z provedeného šetření mezi nestátními neziskovými organizacemi v Pardubickém kraji lze konstatovat, že se nejčastějšími aktivitami v oblasti životního prostředí v rámci kraje jsou

činnosti zaměřené na environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu (EVVO) a poskytování environmentálních informací.

Environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou se rozumí především předávání soustavy znalostí a dovedností týkajících se zákonitostí biosféry, vztahů člověka a životního prostředí, problémů životního prostředí a možností i způsobů dosažení udržitelného rozvoje, dále pak rozvinutí schopností uvažovat v souvislostech a chápat interakci přístupů ekologických, technicko-technologických, ekonomických i sociálních. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta spočívá také v podněcování aktivity a tvořivosti cílové skupiny zaměřené k žádoucímu jednání, v ovlivňování vztahu k přírodě, odpovědnosti za jednání vůči prostředí, ohleduplnosti a spolupráce v mezilidských vztazích a v působení na utváření hierarchie životních hodnot a celkového životního stylu ve smyslu potřeb udržitelného rozvoje.

Následující část kapitoly definuje jednotlivé cílové skupiny a jejich potřeby ve struktuře, jak byla zjištěna v rámci šetření. Každé cílové skupině jsou následně přiřazeny také služby NNO, v rámci kterých se s touto skupinou pracuje. Studie je zaměřena zejména na primární cílové skupiny, v jejím závěru je pro úplnost uvedena také stručná charakteristika sekundárních cílových skupin.

9.2.1 Děti a mládež ve školách

9.2.1.1 Vymezení cílové skupiny

Jedná se o cílovou skupinu, se kterou pracují environmentální nestátní neziskové organizace působící na území Pardubického kraje nejčastěji. Pro základní vymezení této cílové skupiny používají NNO klasifikaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která charakterizuje její příslušníky jako děti a mládež ve věku do 26 let, se kterými se pracuje v rámci jejich docházky na některý z jednotlivých druhů škol (mateřská, základní, střední, střední odborná škola, střední odborné učiliště, vyšší odborná a vysoká škola). Pokud environmentální NNO pracuje s osobami v tomto věku mimo jejich školní docházku, řadí je do cílové skupiny veřejnost.²

9.2.1.2 Velikost cílové skupiny

Potenciální velikost této cílové skupiny je dána počtem osob patřících do uvedené věkové kategorie. Šetřením v oficiálních údajích získaných z Českého statistického úřadu (ČSÚ) byl zjištěn počet obyvatel Pardubického kraje v jednotlivých věkových kategoriích. Tento přehled uvádí Tab. 9-1.

¹ Zdroj: Ministerstvo životního prostředí ČR. *Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2004.* (<http://www.env.cz/>)

² Cílová skupina veřejnost je popsána v podkapitole 9.2.3.1.

Tab. 9-1: Potenciální velikost cílové skupiny ve stavu k 31.12.2005

Věková skupina	Obě pohlaví	Muži	Ženy
do 1 roku	4906	2543	2363
1-4	18688	9668	9020
5-9	23778	12262	11516
10-14	29897	15521	14376
15-19	32996	16810	16186
20-24	34366	17694	16672
25-29	42387	21758	20629

Zdroj: Český statistický úřad

Z tabulky je patrné, že ČSÚ používá členění, které odpovídá výše uvedenému vymezení cílové skupiny jen zčásti. Do poslední uvedené věkové kategorie jsou zahrnuty osoby ve věku 25 až 29 let, zatímco horní věková hranice pro děti a mládež je dle MŠMT 26 let. Z tohoto důvodu je někdy vhodnější pro stanovení potenciální velikosti použít údaj o počtu dětí, žáků a studentů navštěvujících jednotlivé druhy škol. Šetřením v sekundárních zdrojích informací³, bylo zjištěno, že ve školním (akademickém) roce 2004/2005 bylo na území kraje 321 mateřských škol, 231 základních škol, 18 gymnázií, 43 středních odborných škol, 32 středních odborných učilišť, 10 vyšších odborných škol a 1 vysoká škola. Stávající trendy v systému škol, které ovlivňují strukturu cílové skupiny jsou následující.

V základních školách je patrný úbytek žáků a tříd a v současné době dochází v některých případech ke slučování a rušení škol, střední školy naopak zaznamenávají dlouhodobý nárůst počtu žáků, a to zejména u gymnázií a středních odborných škol.

Přehled počtu dětí a žáků v jednotlivých školských zařízeních udává Tab. 9-2.

Tab. 9-2: Počty žáků v jednotlivých typech škol v Pardubickém kraji v roce 2005

Druh zařízení	Počet zařízení	Počet dětí, žáků a studentů
MŠ	321	15 120
ZŠ	231	46994
Gymnázium	18	7288
SOŠ	43	11290
SOU	32	8907
VOŠ	10	1705
VŠ	1	7778

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje, Odbor školství, mládeže a sportu.

³ Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje, Odbor školství, mládeže a sportu. (www.pardubickykraj.cz)

Dalším údajem důležitým pro popis velikosti cílové skupiny je skutečný počet jejích příslušníků, se kterými pracují environmentální NNO v rámci svých programů, přednášek, besed a dalších aktivit. Vzhledem k tomu, že zařízení nestátního neziskového sektoru si nevedou jmenovitou evidenci návštěvníků a účastníků těchto aktivit z řad dětí a mládeže, nelze skutečnou velikost cílové skupiny v kraji stanovit. Pokud NNO evidenci účastníků vedou, jedná se pouze o souhrnné počty účastníků programů. Je však velmi pravděpodobné, že část cílové skupiny navštěvuje některé programy opakovaně.

V rámci šetření byly osloveny ty NNO v kraji, které se významněji na tuto cílovou skupinu zaměřují. Byly zjištěny následující údaje o aktivitách těchto organizací. Nejvíce aktivit zaměřených na děti a mládež ve školách v kraji provádí Ekocentrum PALETA v Pardubicích. Jedná se o výukové programy. Následující tabulka a obrázek uvádí přehled návštěvnosti těchto programů pořádaných ekocentrem v letech 1996 - 2005. Šetřením mezi environmentálními NNO v kraji bylo zjištěno, že aktivity Ekoncentra Paleta představují asi 90 - 95% z celkového objemu aktivit těchto organizací.

Tab. 9-3: Návštěvnost výukových programů Ekoncentra PALETA v jednotlivých letech

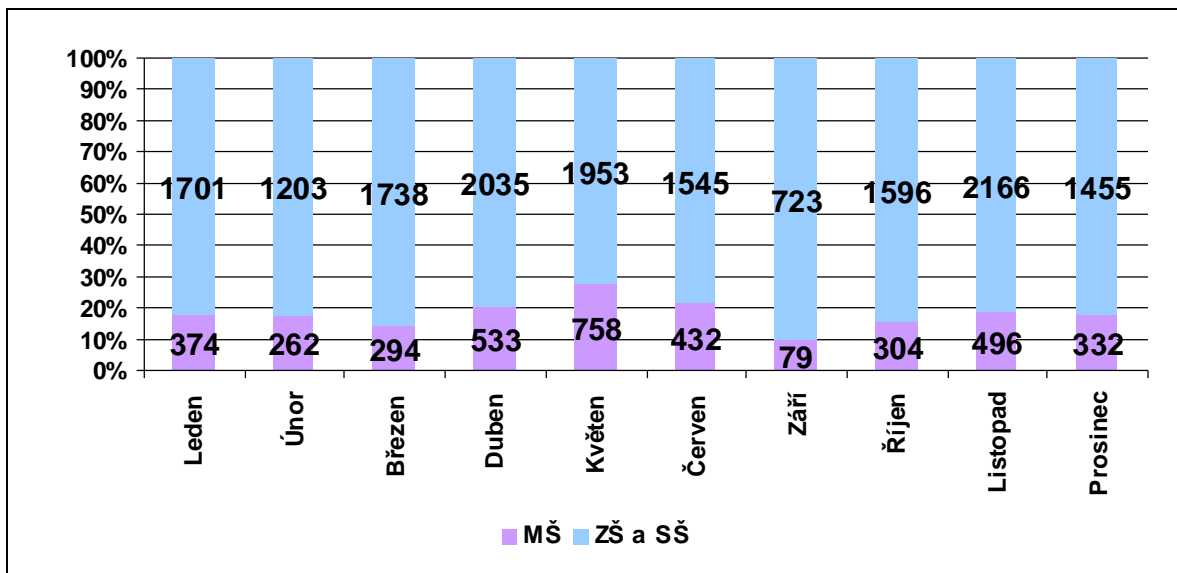
Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
počet programů	385	469	593	433	513	638	583	727	1179	1033
počet účastníků	8140	9258	12528	8646	11573	14508	10841	14683	22769	19756
průměr	21,14	19,74	21,13	19,97	22,56	22,74	18,6	20,2	19,31	19,12

Zdroj: Ekocentrum PALETA

Z údajů v tabulce je patrné, že počet oslovených příslušníků cílové skupiny v jednom programu zůstává v posledních deseti letech v podstatě stejný a pohybuje se v rozmezí 18,6 až 22,56. Průměrný počet účastníků jednoho programu je 20 osob (přesná hodnota průměru je 20,45).

Na děti a mládež ve školách se v kraji zaměřuje také ZO ČSOP Zlatá studánka, v letošním roce zejména v souvislosti s projektem KAPKA 21⁴. Tento projekt však užívá jinou klasifikaci cílových skupin a nelze tedy vyčíslit přesnou velikost cílové skupiny.

⁴ viz Příloha 9 - Projekt „KAPKA 21“

Graf 9-1: Přehled návštěvnosti výukových programů Ekocentra PALETA v roce 2005

Od května 2006 začala v oblasti životního prostředí v kraji působit další nestátní nezisková organizace - občanské sdružení Altus v Chrudimi prostřednictvím svého ekoncentra. Tato NNO si nevede přesnou statistiku svých programů pro jednotlivé cílové skupiny. Z údajů, které jsou k dispozici lze konstatovat, že předpokládaný roční počet programů je asi 25. Počet jejich návštěvníků se pohybuje mezi 10 a 35 a na tuto cílovou skupinu je zaměřeno asi 25 % z těchto programů (15 % MŠ a ZŠ, 10 % pro SŠ).

V Pardubickém kraji se na děti a mládež ve školách se dále zaměřuje řada dalších organizací, z obdobných důvodů, jaké jsou uvedeny u předcházejících dvou, však nelze provést kvantifikaci této cílové skupiny. Tuto kvantifikaci nelze provést ani z údaje o návštěvnosti programů, neboť je některé osoby navštěvují nebo mohou navštěvovat opakovaně. Kromě návštěvnosti programů jiná evidence u NNO v řadě případů neexistuje.

9.2.1.3 Struktura cílové skupiny

Pro podrobné členění cílové skupiny lze použít několik hledisek. Lze například použít oficiální klasifikaci Českého statistického úřadu na skupiny ve věku do 1 roku, od 1 roku do 4 let, od 5 do 9 let, od 10 do 14 let a od 15 do 19 let. Toto členění je ale příliš podrobné a většina NNO používá jednodušší a praktičtější klasifikaci kombinující věk a druh navštěvované školy:

- děti do 3 let věku;
- žáci mateřských škol;
- žáci základních škol;
- žáci středních škol, středních odborných škol, středních odborných učilišť;
- studenti vyšších odborných a vysokých škol.

9.2.1.4 Potřeby cílové skupiny

Místním šetřením mezi poskytovateli služeb z oblasti životního prostředí zaměřené na tuto cílovou skupinu byly identifikovány základní okruhy potřeb jejich příslušníků. Tyto potřeby mohou v některých případech vyjadřovat spíše pohled pedagoga (výchovného pracovníka), což se především týká podskupin dětí do 3 let, dětí v mateřských školách a žáků základních škol. Byly zjištěny zejména následující potřeby:

- získání informací o stavu životního prostředí v regionu i globálně;
- získání informací o ochraně životního prostředí;
- osvojení zásad ekologického chování;
- potřeba bezprostředního kontaktu a přímých zkušeností s prostředím;
- zpestření výuky.

9.2.1.5 Služby zaměřené na cílovou skupinu

Služby nestátních neziskových organizací zaměřených na tuto cílovou skupinu jsou především službami z oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Velmi významným subjektem v Pardubickém kraji s aktivitami pro děti a mládež je pardubické Ekocentrum PALETA.

Jak je patrné z výše uvedeného přehledu o návštěvnosti programů, Ekocentrum PALETA používá pro své cílové skupiny klasifikaci pouze na žáky mateřských škol a základních a středních škol. Aktivity Ekocentra PALETA byly v roce 2005 zaměřeny především na žáky základních a středních škol, kteří tvořili 80,66 %, zatímco žáci mateřských škol tvořili 19,34 % oslovených příslušníků cílové skupiny.

Z předchozího textu vyplývá i další druh služeb environmentálních nestátních neziskových organizací pro tuto cílovou skupinu. Jedná se o aktivity týkající se praktické výuky studentů středních odborných škol a učilišť zaměřených na zemědělství či životní prostředí, praktické stáže studentů vyšších odborných škol a vysokých škol studujících obory pedagogického⁵ či humanitního zaměření a možnost pomoci při vedení nebo konzultaci diplomových, bakalářských, absolventských či ročníkových prací studentů.

Děti a mládež ve školách představují cílovou skupinu většiny NNO působících v oblasti životního prostředí. V Pardubickém kraji vyvíjí aktivity pro tuto cílovou skupinu kromě Ekocentra PALETA řada dalších nestátních neziskových organizací, z nich nejvýznamnější jsou následující zařízení:⁶

- Ekocentrum Renata, Bělá u Jevíčka;
- ČSOP Zlatá Studánka, Česká Třebová;
- Ekocentrum Podorlicko, Česká Třebová;
- o.s. Altus, Chrudim;
- Záchraná stanice Zelené Vendolí, Vendolí;
- Stanice ochrany přírody Pasička, Bor u Skutče.

⁵ Viz podkapitola zaměřená na cílovou skupinu pedagogických pracovníků

⁶ Úplný výčet nestátních neziskových organizací působících v oblasti životního prostředí je uveden v závěru této studie v kapitole zaměřené na síť služeb, ve které jsou i popsány hlavní aktivity těchto zařízení.

Kromě uvedených organizací se sídlem v Pardubickém kraji se na tuto cílovou skupinu zaměřují i další NNO sídlící mimo území kraje. Jedná se například o tyto organizace:

- Sdružení Tereza, o.s. Praha;
- Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER, Horní Maršov;
- Sdružení Krajina, Žďár nad Sázavou;
- Modrý dům - Středisko Ekologické výchovy, Kostelecké Horky.

9.2.1.6 Způsob práce s cílovou skupinou

Děti a mládež do 3 let věku

Vzhledem k nízkému věku příslušníků této podskupiny, jsou aktivity NNO zaměřeny spíše na rodiče či osoby, které s dětmi následně pracují (učitelé, vychovatelé apod.).

- konference, semináře, ekologické kursy;
- šíření informací prostřednictvím sdělovacích prostředků (internet, regionální tiskoviny apod.);
- kluby rodičů;
- ekologická centra a poradny;
- zřizování herních prostor blízkých přírodě;
- příprava programů, jejichž pomocí si potenciální rodiče mohou ověřit svoje předpoklady pro environmentální výchovu malých dětí.

Ostatní podskupiny

Na tuto část cílové skupiny jsou nejčastěji zaměřeny jednohodinové, vícehodinové až vícedenní programy, které probíhají v době výuky, resp. jsou její speciální formou. Obsahově rozvíjejí a doplňují témata vymezená standardy vzdělávání, vzdělávacími programy a učebními plány.

Vzhledem k důrazu na potřebu bezprostředního kontaktu a přímých zkušeností s prostředím mohou probíhat v terénu a ve speciálních zařízeních, příp. i přímo ve školách. Specifické rysy mají vícedenní výukové programy, které rozsahem výukových hodin mohou odpovídat rozsahu předmětu a umožňují komplexní pojetí ekologické výchovy. Mezi používanými výukovými metodami převažují aktivní metody nad prostým výkladem: např. řešení problémových situací, terénní práce, simulace a simulační hry, řízené diskuse, tvořivé činnosti apod. Další významnou charakteristikou je bezprostřední kontakt a obousměrná komunikace mezi pedagogickým pracovníkem a cílovou skupinou.

Do stejné kategorie (EVVO) spadají i školní ekologické projekty provozované často ve spolupráci NNO a školy. Žáci či studenti mají konkrétní úkoly (např. různá měření kvality životního prostředí), které mají pravidelně a soustavně plnit. Výsledky společně vyhodnocují a na základě zjištěných výsledků sami organizují různé akce pro zlepšení okolního životního prostředí a motivují své blízké okolí ke změně jednání a postojů.

Kromě těchto uvedených aktivit je uplatňována celá řada dalších přístupů, např.:

- šíření informací prostřednictvím sdělovacích prostředků;
- pravidelné vzdělávací výlety a vycházky do přírody v rámci školní výuky;
- zábavně vzdělávací akce;
- vypisování regionálních nebo celostátních soutěží;
- spolupráce a vedení studentských prací apod.

Jako jednu z možných aktivit environmentálních NNO zaměřených na tuto cílovou skupinu lze také zmínit služby spočívající ve finanční a konzultační pomoci s úpravou venkovních prostranství škol (program Škola pro udržitelný život⁷). V kraji poskytuje tento typ služeb pouze SEVER Horní Maršov s Nadací Partnerství prostřednictvím Ekocentra PALETA. Zájem je v současnosti značný a je možno uspokojit asi 10 % až 15 % zájemců.

U celé cílové skupiny je důležité, aby byly environmentální informace podávány zajímavou poutavou formou a jednotlivé akce musí být organizačně dobře připravené.

9.2.2 Pedagogičtí pracovníci škol

9.2.2.1 Vymezení cílové skupiny

Tato cílová skupina se týká především oblasti environmentálního vzdělávání a osvěty a je vymezena jako skupina pedagogických pracovníků škol v Pardubickém kraji. Jejich společným znakem je snaha o získání vědomostí a dovedností v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Takto definovaná cílová skupina se člení do dvou základních podskupin. Jednu podskupinu tvoří všichni pedagogičtí pracovníci škol a dalších vzdělávacích institucí. Nejčastěji se jedná o pedagogy působící v mateřských, základních a středních školách, tedy v institucích navštěvovaných cílovou skupinou děti a mládež. Druhá podskupina je tvořena pedagogy, kteří ve školách působí v pozici na pozici školního koordinátora EVVO. Školní koordinátoři environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty koordinují činnost ostatních pedagogů v oblastech výuky týkajících se životního prostředí. Jsou ustaveni na většině škol v Pardubickém kraji.

9.2.2.2 Velikost cílové skupiny

Potenciální velikost cílové skupiny lze stanovit na základě počtu škol a jejich pedagogických pracovníků v Pardubickém kraji a to zejména škol mateřských, základních a středních.

⁷ Jedná se o společný grantový a asistenční program Nadace Partnerství a Střediska ekologické výchovy SEVER. Základním posláním tohoto programu je vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti do konkrétních akcí směřujících ke zlepšení životního prostředí. Je realizován prostřednictvím škol a prostřednictvím praktických malých místních projektů.

Doporučenými typy projektů jsou úprava a vylepšení veřejných prostranství, informační místa a tabule, naučné stezky, výsadba stromů na školním pozemku, veřejných prostranstvích obce a alejí kolem cest, prostory pro trávení volného času dětí a mládeže, bezpečné stezky do škol, cyklostezky, pěší trasy, přechody, dopravní opatření, šetrné nakládání s odpadem v obci či okolí školy, vzorová opatření k ekologicky šetrnému spotřebitelství, k úsporám energie či vody, využití alternativních energetických zdrojů, ekologicky šetrných výrobků, bioproduktů apod.

Více viz Příloha 8 - Program Škola pro udržitelný život 2006. Zdroj: Středisko ekologické výchovy a etiky SEVER, Horní Maršov (<http://sever.ecn.cz>)

Z informací poskytnutých pracovníky odboru školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Pardubického kraje lze sestavit přehled počtu škol a pedagogických pracovníků na těchto školách (viz Tab. 9-4).⁸ Tato tabulka uvádí 8 116 pedagogických pracovníků na všech typech škol v kraji.

Potenciální velikost skupiny školních koordinátorů EVVO lze stanovit odhadem na základě počtu škol. Za předpokladu, že každá škola (s výjimkou mateřských škol) by měla mít minimálně jednoho pedagoga na pozici školního koordinátora environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, je potenciální velikost této podskupiny pedagogických pracovníků v kraji přibližně 303 (při započtení také koordinátorů EVVO na vyšších odborných školách). Počet škol v kraji uvádí Tab. 9-4.

Tab. 9-4: Počet škol a jejich pedagogických pracovníků v Pardubickém kraji podle jednotlivých druhů škol

Fyzický počet pedagogických pracovníků ve školách v Pardubickém kraji		
stav k 30.9.2006		
Druh zařízení	Počet zařízení	Fyzický počet pedagogických pracovníků
MŠ	306	1 747
ZŠ	235	3 436
Gymnázium *	21	655
ostatní SŠ	58	2 278
VOŠ **	9	
Pardubický kraj celkem ***	629	8 116
<p>* Jsou zahrnuty školy, ve kterých se vyučuje obor vzdělání Gymnázium</p> <p>** Fyzický počet pedagogických pracovníků na VOŠ nelze zjistit, protože se vykazuje pouze za ředitelství školy</p> <p>*** Součet počtu zařízení neodpovídá počtu ředitelství škol (ředitelství školy může obsahovat Gymnázium, SOŠ i VOŠ)</p>		

Zdroj: Odbor školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Pardubického kraje

Počet osob patřících do této cílové skupiny, se kterými NNO v kraji skutečně pracují lze odhadovat na základě informací od poskytovatelů služeb cílených na tuto skupinu. Při této kvantifikaci dochází opět k podobné situaci jako u cílové skupiny dětí a mládež ve školách - tj. skutečnou velikost cílové skupiny nelze v souvislosti s neexistující evidencí NNO sestavit. Proto

⁸ Údaj o fyzickém počtu pedagogických pracovníků neuvádí ani výroční zprávy MŠMT, ani databáze Českého statistického úřadu.

Ize o velikosti cílové skupiny pedagogických pracovníků pouze usuzovat z údajů o počtu a návštěvnosti programů a aktivit zaměřených na tuto skupinu.

Z NNO v kraji jsou k dispozici pouze údaje o návštěvnosti pouze za pardubické Ekocentrum PALETA. Ekocentrum pořádalo v roce 2005⁹ 8 akcí zaměřených na pedagogy. Jednalo se o semináře, konzultace, informace k programu Škola pro udržitelný život¹⁰ a konference. Celkový počet návštěvníků byl 335 a průměrně jednu akci navštívilo 42 pedagogických pracovníků. Tyto údaje však nevypovídají o skutečném počtu oslovených pedagogů. Uvedené akce mohli například někteří účastníci navštívit i opakovaně a jiní se jich naopak nemuseli zúčastnit vůbec.

Dalším možným zdrojem informací, na základě kterých lze alespoň částečně odvodit velikost cílové skupiny pedagogických pracovníků, jsou údaje ze sítě M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy).

Jedná se o celostátní síť škol, které jsou pravidelně informovány o dění v oblasti ekologické výchovy. Podpora ekologické výchovy na školách spočívá především v:

- bezplatném odběru časopisu BEDRNÍK;
- dalších písemných informacích týkajících se environmentálního vzdělávání;
- distribuci školních metodických pomůcek pro ekologickou výchovu apod.

Projekt koordinuje Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina (SSEV Pavučina) a v Pardubickém kraji jej realizuje Ekocentrum PALETA Pardubice. Informační zásilky dostávají přihlášené školy pravidelně a zdarma, první z nich byla rozeslána již v prosinci roku 2001. Od té doby školy obdržely řadu materiálů, pomůcek, informací a tipů na získání peněz z grantů. Za rok 2005 získaly takto školy v Pardubickém kraji materiály v hodnotě téměř 60 tis. Kč.

Školy sdružené v síti M.R.K.E.V. jsou školami, které environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu provádějí aktivně, cíleně a metodicky. V Pardubickém kraji je v síti M.R.K.E.V. evidováno 134 škol všech typů, z nichž nemá školního koordinátora EVVO 16 škol. Školní plán ekologické výchovy nemá 28 škol z tohoto počtu. Z těchto údajů lze usuzovat, že aktivně působících školních koordinátorů EVVO je v Pardubickém kraji 118.¹¹ Celkový počet všech pedagogů působících na školách v síti M.R.K.E.V. není opět z výše uvedených důvodů k dispozici.

9.2.2.3 Struktura cílové skupiny

Struktura cílové skupiny je zřejmá z jejího vymezení uvedeného v předchozím textu. Základní hledisko členění je, zda se jedná o „běžné“ pedagogické pracovníky nebo o školní koordinátory EVVO. Další hledisko členění je podle typu školy - zda daný příslušník cílové skupiny působí

⁹ Ekocentrum PALETA. *Výroční zpráva 2005*. Pardubice: Ekocentrum PALETA, o.s. 2006.

¹⁰ viz kapitola 9.2.1.6

¹¹ Zdroj: Krajský koordinátor EVVO - Ekocentrum PALETA, Pardubice

v mateřské, základní, střední, vyšší odborné či vysoké škole. Údaje o složení pedagogů, se kterými NNO skutečně pracují, není k dispozici.

9.2.2.4 Potřeby cílové skupiny

Šetřením mezi představiteli NNO byly vymezeny základní okruhy potřeb této cílové skupiny. Jedná se především o následující potřeby:

- potřeba publikací a metodických pomůcek pro ekologickou výchovu;
- pochopení a porozumění základním principům, cílům, obsahu, rozsahu a pojetí EVVO;
- orientace v základních dokumentech souvisejících s environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou a ve struktuře organizací (státních i nestátních) zabývajících se EVVO;
- orientace v základní problematice ochrany životního prostředí, ochrany přírody a krajiny, aktuálním stavu životního prostředí v ČR i ve světě;
- začlenit environmentální vzdělávání, výchovu a osvětou do školních osnov;
- zvládnout vyučovací metody interdisciplinárního aktivního učení (např. praktické činnosti přímo v přírodě, experimentování, tvořivá dramatika, simulace, hry, terénní výuka, čtení v krajině, autentické činnosti - péče o školní prostředí) a jejich prostřednictvím tvořivě aplikovat EVVO do výuky;
- zvládnout zahrnutí regionálních zvláštností do výuky EVVO;
- umět diferencovat EVVO z hlediska různých studijních a učebních oborů.

9.2.2.5 Služby zaměřené na cílovou skupinu

Služby nestátních neziskových organizací zaměřené na tuto cílovou skupinu náleží v převážné míře do kategorie environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Nejvýznamnějším poskytovatelem tohoto typu služeb je pardubické Ekocentrum PALETA, z ostatních významných environmentálních NNO v kraji se na EVVO nebo další environmentální aktivity pro tuto cílovou skupinu alespoň okrajově zaměřuje Ekocentrum Podorlicko v České Třebové a Záchraná stanice volně žijících zvířat ZO ČSOP Zelené Vendolí. Z organizací nacházejících se mimo území Pardubického kraje, ale zaměřené také obyvatele kraje je to Sdružení Krajina ve Žďáru nad Sázavou.

9.2.2.6 Způsob práce s cílovou skupinou

V rámci působení environmentálních NNO na pedagogické pracovníky, provádějí tyto organizace celou řadu aktivit:

- konzultace s pedagogy za účelem zkvalitnění přípravy studentů na budoucí působení v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty;
- poskytování informací a metodických pomůcek potřebných pro ekologickou výchovu;
- školení a semináře;
- přednášky;
- konference s environmentální tematikou.

V souvislosti s těmito aktivitami NNO spolupracují také s jinými organizacemi zaměřenými např. na další vzdělávání pedagogů, se školskými úřady apod. Někdy je další vzdělávání pedagogických pracovníků prováděno nestátní neziskovou organizací samostatně na základě vlastní akreditace.

Významnou charakteristikou výše uvedených aktivit je bezprostřední kontakt a obousměrná komunikace mezi pracovníky NNO a účastníky a dále výběr používaných výukových metod - převažují aktivní metody nad prostým výkladem, např. řešení problémových situací, terénní práce, simulace a simulační hry, řízené diskuse, tvořivé činnosti apod.

9.2.3 Sekundární cílové skupiny

V předchozím textu popsané primární cílové skupiny jsou představovány subjekty, na něž je zaměřeno nejvíce aktivit z celkového objemu realizovaných činností environmentálními NNO v Pardubickém kraji. Ostatní subjekty byly zařazeny do sekundárních cílových skupin těchto NNO. Takto zvolená klasifikace ovšem nevylučuje fakt, že pro některé NNO mohou být zaměřeny pouze na aktivity pro níže popsané sekundární cílové skupiny. Následující text se zaměřuje na základní popis šetřením identifikovaných sekundárních cílových skupin.

9.2.3.1 Veřejnost

Je zřejmé, že určitá část aktivit environmentálních nestátních neziskových organizací je přímo či nepřímo zaměřena také na veřejnost. Způsoby práce s touto cílovou skupinou jsou značně různorodé, což je dáno především tím, že tato cílová skupina není homogenní, ale naopak se skládá z dílčích podskupin. Přístup nestátních neziskových organizací k těmto podskupinám se následně odvíjí od individuálních charakteristik každé z podskupin.

Nejčastěji je veřejnost jako sekundární cílová skupina environmentálním NNO v Pardubickém kraji členěna na:

- obecnou veřejnost;
- odbornou veřejnost, která se dále člení na:
 - pracovníky veřejné správy (státní správy i samosprávy);
 - angažovanou veřejnost (odborníci a další osoby mimo environmentální NNO vyvíjející aktivity v oblasti životního prostředí).

Mezi základní potřeby podskupiny obecná veřejnost patří především zábava, možnost trávení volného času a získání environmentálních informací. Poskytování environmentálních informací je v Pardubickém kraji zajištěno prostřednictvím webových stránek jednotlivých NNO. Navíc je v Pardubickém kraji veřejnosti k dispozici velmi významný informační zdroj v podobě serveru www.ekovychova.cz s velkým množstvím aktuálních článků, odkazů a dalších užitečných informací, který je spravován krajským koordinátorem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Ekocentrum PALETA. Dalšími aktivitami environmentálních NNO ve vztahu k této podskupině jsou zejména:

- veřejné akce typu Den Země, Bambiriáda apod.;
- benefiční koncerty a jiné akce, jejichž výtěžek je věnován např. péči o handicapované živočichy či na další konkrétní kroky v ochraně přírody a krajiny;
- výstavy a muzejní expozice aj.

Další významnou podskupinou je odborná veřejnost. Základní potřeby pracovníků veřejné správy vyplývají především z jejich náplně práce v příslušné instituci či úřadě. Ve značné míře se jedná o pracovníky odborů či útvarů zaměřených na životní prostředí a mezi jejich nejčastější potřeby patří potřeba informací o stavu životního prostředí, o možnostech a způsobech jeho ochrany, potřeba informací o ekologickém získávání energie, ekologické likvidaci odpadů a nových ekologicky šetrných technologií, potřeba dalšího profesního vzdělávání v environmentální oblasti, potřeba informací o environmentálních aktivitách podniků apod.

Potřeby angažované veřejnosti jsou velmi podobné potřebám pracovníků veřejné správy. U těchto dvou dílčích skupin je také velmi významnou potřebou environmentální poradenství. Environmentální poradenství může probíhat různými způsoby - telefonický, osobní, e-mailový kontakt apod. Základním informačním zdrojem pro tuto podskupinu je opět server www.ekovychova.cz. Služby pracovníkům veřejné správy a angažované veřejnosti jsou navíc poskytovány také formou seminářů, konferencí, exkurzí a individuálního poradenství.

V případě rozsahu akcí pro veřejnost, jsou k dispozici údaje Ekoncentra PALETA, které pořádá převážnou část z celkového objemu aktivit pro tuto cílovou skupinu. V roce 2005 činila průměrná návštěvnost programů pro obecnou veřejnost 178 osob. Včetně celoročně provozovaného Klubu na Paletě byl celkový počet návštěvníků akcí pro veřejnost 3758. V případě akcí pro odbornou veřejnost je průměrný počet účastníků 64 osob. Lze předpokládat, že i u ostatních NNO je průměrný počet účastníků tohoto typu aktivit obdobný.

Sekundární cílová skupina veřejnost se může v některých případech prolínat s primární skupinou děti a mládež ve školách.

9.2.3.2 Studenti

Jednou z vedlejších cílových skupin, se kterými environmentální NNO pracují jsou studenti (především vysokých a vyšších odborných škol, ale někdy i SŠ, SOŠ a SOU). Jedná se především o studenty oborů majících přímou či nepřímou souvislost se životním prostředím. Pro tuto sekundární cílovou skupinu lze uvést následující okruh základních potřeb:

- pomoc v orientaci v problematice životního prostředí;
- potřeba asistence při plnění školních úkolů a povinností;
- pomoc při zpracování závěrečných prací;
- získání možnosti absolvovat pracovní stáž či jinou formu praktické výuky apod.

Základními aktivitami organizací nestátního neziskového sektoru pro studenty škol jsou:

- semináře a přednášky pro studenty;
- diskuse se studenty;
- spolupráce se školami v oblasti vedení nebo oponentury závěrečných prací studentů (ročníkových, absolventských, bakalářských, diplomových aj.);
- umožnění studentů vykonávat v environmentální NNO praxi apod.

NNO v kraji pracují nejčastěji se studenty Univerzity Pardubice a Střední školy zemědělské a Vyšší odborné školy v Chrudimi. Mimo to docházejí na praxi i studenti ze Střední zemědělské školy Lanškroun a dalších. Jednotliví studenti docházejí také ze škol (zejména vysokých) mimo území Pardubického kraje, např. Karlova univerzita v Praze, Vysoká škola ekonomická Praha, Univerzita Hradec Králové a Univerzita Palackého v Olomouci.

Osoby z této cílové skupiny mohou zároveň patřit do primární cílové skupiny děti a mládež ve školách. Studenti jako sekundární cílová skupina se od skupiny dětí a mládeže ve školách odlišují na základě hlediska způsobu práce s cílovou skupinou a také na základě rozsahu aktivit NNO zaměřených na tuto cílovou skupinu.

9.2.3.3 Podnikatelské subjekty

Podnikatelské subjekty se svou činností významně podílejí na stavu životního prostředí, neboť celá řada výrobních činností může mít na něj negativní dopad.

Díky změnám v legislativě a novým zákonným předpisům, týkajících se ochrany životního prostředí, přijímaných od počátku 90. let, lze však předpokládat postupné pozvolné zlepšování stavu životního prostředí. Nejčastějšími aktivitami environmentálních nestátních neziskových organizací zaměřenými na podnikatelské subjekty v Pardubickém kraji je:

- podpora aktivit podniků směřující k jejich větší informační otevřenosti;
- podpora aktivit podniků (zejména informační a metodická), vedoucí k jejich příznivějšímu chování k životnímu prostředí;
- poskytování environmentálních informací pro podnikatelskou sféru;
- přednášky a semináře pro podnikatelskou sféru;
- spolupráce při pořádání akcí pro veřejnost.

Významnými podniky v Pardubickém kraji, jejichž činnost ovlivňuje životní prostředí a se kterými environmentální NNO v kraji spolupracují nebo by potenciálně mohli spolupracovat, jsou:

- Transform, a.s. Lázně Bohdaneč;
- Lesy ČR, s.p. Hradec Králové;
- Holcim, a. s., Prachovice;
- ČEZ, a. s. Elektrárna Chvaletice;
- Elektrárny Opatovice, a. s. Opatovice;
- Aliachem, a. s., o. z. Synthesia - Semtín;
- Paramo a. s., Pardubice;
- Karosa, a. s., Vysoké Mýto;
- Eastern Sugar, a. s., Hrochův Týnec;
- Spojené slévárny, spol. s r. o., Hnátnice;
- Rieter CZ, a. s., Ústí nad Orlicí;
- Saint-Gobain Vertex, a. s., Litomyšl a
- P-D Refractories CZ, a. s., Svitavy.

Nejčastější formou spolupráce v Pardubickém kraji je sponzoring aktivit NNO ze strany podnikatelských subjektů, který je především zaměřen na akce pro veřejnost typu Den země atp.

9.3 Sít' služeb v kraji

Environmentální NNO v Pardubickém kraji poskytují služby environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, dále pak služby zaměřené na poskytování environmentálních informací a environmentálního poradenství, aktivity v oblasti udržitelného rozvoje a zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí.

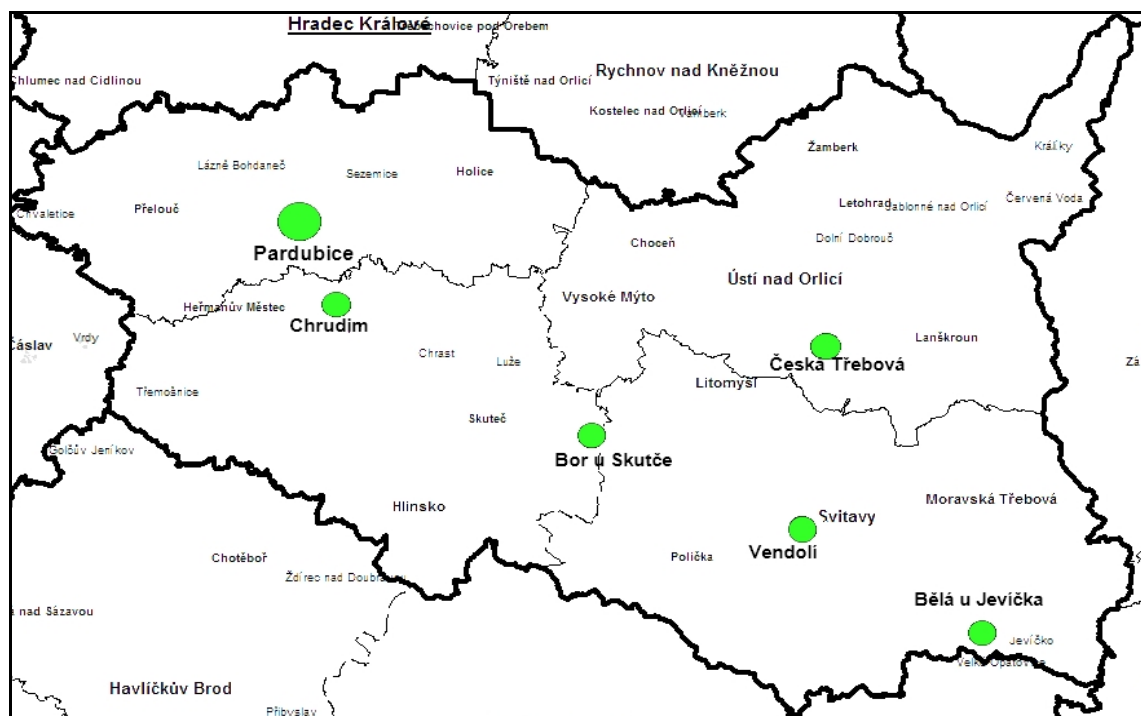
NNO v kraji provádějí samozřejmě také konkrétní aktivity v ochraně přírody a krajiny, kterými se však tato kapitola nezabývá.

9.3.1 Nejvýznamnější environmentální NNO v kraji

Na základě analýzy sekundárních informací a provedeného místního šetření lze popsat síť nestátních neziskových organizací, které aktivně působí v oblasti životního prostředí na profesionální úrovni.

Tyto organizace lze označit jako potenciální realizátory projektů financovaných pomocí prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie.

Přehled těchto organizací uvádí Obr. 9-1 a následující výčet¹².

Obr. 9-1: Mapa sítě nejvýznamnějších environmentálních NNO v Pardubickém kraji

¹² Mapa sítě služeb nezahrnuje organizace, věnující se výlučně aktivitám v ochraně přírody a krajiny.

9.3.1.1 Ekocentrum PALETA, Pardubice

Nejvýznamnější nestátní neziskovou organizací z hlediska rozsahu aktivit je v Pardubickém kraji Ekocentrum PALETA¹³. Jedná se o občanské sdružení zabývající se ekologickou výchovou se zvláštním důrazem na působení na děti a mládež. Od roku 2004 je také krajským koordinátorem environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty Pardubického kraje. Nabídka programů a aktivit ekocentra pro školy je zaměřena především na tvořivou činnost z přírodních materiálů (ovčí vlna, včelí vosk, ruční papír), poznávání přírodních zákonitostí a ekosystémů, globální problémy, vztah člověka k okolí či řešení problémů se separací a recyklací odpadů. Další aktivity jsou směřovány směrem k laické i odborné veřejnosti: poradenství, školení, semináře, exkurze, konference apod. Mezi služby pro pedagogy patří hlavně konzultace, semináře, nabídka specializované knihovny a videotéky, pro veřejnost jsou pořádány osvětové akce, přednášky. Ekocentrum PALETA se podílí i na Místní Agendě 21 (např. v rámci programu Chrudim - Zdravé město) apod.

Ekocentrum PALETA má kromě svého sídla v Pardubicích i pobočky v Chrudimi a v Oucmanicích, kde probíhá v současnosti výstavba Pobytového střediska ekologické výchovy Pardubického kraje.

9.3.1.2 Společnost Renata, Bělá u Jevíčka

Ekocentrum Společnosti Renata¹⁴ vykonává své aktivity s cílem rozvíjet lidský potenciál dětí, mládeže i dospělých. V rámci ekocentra působí několik zájmových skupin. Jde například o kroužek výtvarný, hudební, keramický či kroužek sběru léčivých rostlin. Dále pořádá kurzy ekovýchovy, zdravé výživy, životního stylu apod. Centrum také provozuje naučnou stezku pro veřejnost, pořádá ekologické výstavy a formou seminářů prezentuje své zkušenosti se zařízeními sloužícími k úspoře energie a využívajícími alternativní zdroje energie. Od roku 2001 buduje celoročně využitelné Výchovně-vzdělávací a umělecké centrum v prostorách statku z 19. století.

9.3.1.3 ZO ČSOP Zlatá Studánka, Česká Třebová

Činnost ZO ČSOP¹⁵ je zaměřena především na:

- práci s dětmi a mládeží (významnými aktivitami v této oblasti jsou výukový program pro školy a akce ke Dni životního prostředí);
- přednášky pro veřejnost;
- dílny tvůrčích technik a starých řemesel, kurzy textilních technik;
- pravidelnou akci "Uklid'me svět" - úklid ve městě a okolí;
- výlety členů a příznivců na zajímavá místa regionu;
- spoluúčast na přípravě zajímavých programů pro občany města.

¹³ Zdroj: Ekocentrum Paleta (<http://www.paleta.cz/>)

¹⁴ Zdroj: Společnost Renata (<http://www.volny.cz/spol.renata>)

¹⁵ Zdroj: ZO ČSOP Zlatá studánka (<http://www.csop-ct.unas.cz/>)

9.3.1.4 ZO ČSOP Podorlicko, Česká Třebová

Jedná se o sdružení pro ekologickou výchovu při ZO ČSOP v České Třebové¹⁶. Náplní činnosti je jednak praktická terénní ochrana přírody, jednak ekologická výchova. Ekocentrum funguje od roku 2001 v prostorách bývalé mateřské školky v České Třebové. Pořádají se zde pro veřejnost pravidelné přednáškové cykly a výstavy. Součástí vybavení je stálá mineralogická expozice. Konají se tu také přednášky a soutěže pro mládež a v prostorách zahrady akce ke Dni Země. Veřejnosti je k dispozici je ochranařská videotéka, knihovna, letákový informační servis.

9.3.1.5 Občanské sdružení Altus, Chrudim

V případě občanského sdružení Altus¹⁷ se nejedná o neziskovou organizaci zaměřenou čistě na životní prostředí. Aktivity v oblasti životního prostředí jsou pouze jednou z oblastí činnosti sdružení. Sdružení Altus bylo založeno roce 1999 za účelem pořádání nejrůznějších akcí pro širokou veřejnost. Další částí činnosti se stala pomoc neziskovým organizacím a jejich propagace a zviditelňování. Současná struktura environmentálních aktivit sdružení je následující:

- environmentální poradenství - 25 %;
- osvětové akce - 50 %;
- vzdělávací akce - 25 %.

9.3.1.6 Záchranná stanice volně žijících zvířat ZO ČSOP Zelené Vendolí, Vendolí

Záchranná stanice Zelené Vendolí¹⁸ je členem Národní sítě stanic pro handicapované živočichy. Základními aktivitami organizace jsou:

- léčení poraněných živočichů a příprava na návrat do přírody;
- odchov opuštěných mláďat;
- provádění záchranných transferů živočichů v místech ohrožení;
- vedení záchranných chovů původních živočichů;
- výchovná a vzdělávací činnost, práce s mládeží a širokou veřejností.

9.3.1.7 Stanice ochrany přírody Pasička při ZO ČSOP Novohradka, Bor u Skutče

Hlavní činností stanice je péče o poraněné a oslabené volně žijící živočichy na území Pardubického kraje a na části území kraje Vysočina. Součástí areálu stanice je expozice s trvale handicapovanými živočichy, která je přístupná veřejnosti a je mimo jiné využívána pro ekologickou výchovu.

9.3.2 NNO se sídlem mimo území Pardubického kraje

Na tomto místě je vhodné alespoň zmínit také organizace se sídlem mimo Pardubický kraj, jejichž cílovými skupinami jsou často také obyvatelé Pardubického kraje.

¹⁶ Zdroj: ZO ČSOP Podorlicko (<http://www.csop-podorlicko.org/>)

¹⁷ Zdroj: Občanské sdružení Altus (<http://www.altus.chrudimka.cz/>)

¹⁸ Zdroj: Záchranná stanice volně žijících zvířat Zelené Vendolí (<http://www.sweb.cz/zelene.vendoli/>)

9.3.2.1 Modrý dům - Středisko Ekologické výchovy, Kostecké Horky

Jedná se o pobočku INEX - Sdružení dobrovolných aktivit (dále jen INEX-SDA), což je občanské sdružení založené v roce 1991. Středisko¹⁹ pořádá vzdělávací programy zaměřené na oživení starých lidových zvyků, řemesel, her, na rozšíření technických dovedností i přírodovědných znalostí dětí.

9.3.2.2 Sdružení Krajina, Žďár nad Sázavou

Sdružení Krajina²⁰ je nevládní neziskovou organizací, jejímž posláním je aktivně přispívat ke zlepšení stavu přírody, krajiny a životního prostředí v České republice. Zabývá se ochranou vzácných a ohrožených druhů, zpracovává hodnocení dopadů na krajinný ráz, poskytuje konzultace k právní i praktické problematice ochrany přírody, pořádá exkurze a ekovýchovné programy pro školy i veřejnost.

9.3.2.3 Sdružení Tereza, Praha

Občanské sdružení TEREZA²¹ pomáhá dětem a mládeži vytvářet zdravé prostředí pro život a stát se zodpovědnými a aktivními členy občanské společnosti. Mezi základní činnosti sdružení patří pomoc učitelům mateřských, základních a středních škol s tvorbou programů, projektů, materiálů apod. pro realizaci environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty na školách. Dále sdružení provádí dlouhodobou koordinaci školních projektů, např. projekty Ekoškola a GLOBE a celostátní projekt Les ve škole - škola v lese. Sdružení připravuje a vede výukové programy pro školy, nabízí programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, vytváří výukové materiály, které obdrží žáci zapojení do projektů a programů sdružení a pořádá také akce pro veřejnost.

9.3.2.4 SEVER, Horní Maršov

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory "SEVER"²² je nestátní nezisková organizace pro rozvoj ekologické výchovy se sídlem v Horním Maršově ve východních Krkonoších a odloučenými pracovišti v Litoměřicích a v Hradci Králové. Navazuje na předchozí činnost Českého střediska ekologické výchovy Rýchory. Celoročně zajišťuje výchovné a školící akce přímo ve vlastním objektu i na dalších místech ČR, konzultace, prodej a půjčování literatury, videopořadů a dalších materiálů, zpracování odborných studií o ekologické výchově, ekologické poradenství a další služby.

Od roku 1995 sídlí SEVER v budově Základní školy v Horním Maršově, kde má pro účastníky vícedenních akcí k dispozici i vlastní ubytovací kapacitu. Středisko je členem Hnutí Brontosaurus, Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina a Zeleného kruhu.

¹⁹ Zdroj: Kostecké horky (<http://www.kosteckehorky.cz>)

²⁰ Zdroj: Sdružení Krajina (<http://www.sdruzenikrajina.cz>)

²¹ Zdroj: Sdružení Tereza (<http://www.terezanet.cz/>)

²² Zdroj: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory (<http://www.sever.ecn.cz>)

Středisko se zaměřuje především na environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. Projekty, programy a aktivity střediska SEVER jsou založeny na následujících principech:

- od poznání místního prostředí po uvědomění si globálních souvislostí;
- od prožitků a zkušeností po schopnost řešit problémy;
- od probuzení zájmu přes rozvoj znalostí, chápání, dovedností a etických hodnot až po chování a činy slučitelné s ekologicky šetrným (trvale udržitelným) způsobem života.

Středisko je organizátorem projektu KAPKA 21, který je zaměřen na posílení sítě služeb environmentálních NNO v Královéhradeckém a Pardubickém kraji.²³

9.3.3 Ostatní organizace

V Pardubickém kraji působí v oblasti životního prostředí i celá řada dalších organizací nejen z nestátního neziskového sektoru. Okrajově se životním prostředím zabývají např. domy dětí a mládeže v rámci volnočasových aktivit dětí a mládeže. Dále v kraji aktivně působí často i organizace s celostátní působností (Český svaz ochránců přírody, Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, Síť ekologických poraden aj.), nejčastěji pomocí sítě základních organizací (např. ČSOP) či členských organizací (např. Pavučina). Výchovné programy či aktivity související s životním prostředím pořádají také např. Soubor lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci, Správa CHKO Železné hory, muzea, svazy včelařů, zahrádkářů, zemědělci provozující ekofarmy, apod.

9.3.4 Bílá místa ve vztahu k cílovým skupinám

Na základě provedeného šetření mezi představiteli NNO v Pardubickém kraji byly nadefinovány základní okruhy aktivit, které v kraji chybí a problémy, se kterými se nestátní neziskové organizace potýkají:

- chybějící komplexní systém vzdělávání pedagogů a pracovníků veřejné správy a poradců jednotlivých mikroregionů (systém několikadenních seminářů a školení);
- chybějící environmentální výchovně vzdělávací pobytové programy;
- nedostatečné množství poskytovaných výukových programů;
- chybějící systém exkurzí s environmentální tematikou (např. za účelem přesvědčení účastníků o výhodách využívání alternativních zdrojů energie);
- nedostatečně využívané možnosti spolupráce s „ekozemědělci“ a výrobci se sortimentem výrobků šetrných k ŽP apod.;
- nedostatečné rozložení služeb v kraji (nejlépe jsou službami pokryty okresy Pardubice a Chrudim, zbývající oblasti kraje jsou pokryty nedostatečně) apod.

Na posílení sítě služeb environmentálních NNO v kraji je v současnosti zaměřen projekt KAPKA 21. Projekt se především zaměřuje na posílení malých organizací působících v oblasti poradenství a environmentálního vzdělávání. Celková podpora projektu je ve výši 17,8 milionu Kč. Jedná se

²³ Viz Příloha 9 - Projekt „KAPKA 21“

o prostředky jak ze státních tak i z evropských fondů. Jedná se o dosud nejrozsáhlejší regionální projekt environmentální a ekologické výchovy, který byl na území kraje realizován.²⁴

9.3.5 Vybrané charakteristiky environmentálních NNO

Z dotazníkového šetření, provedeného v souvislosti s touto studií, lze uvést charakteristické znaky NNO, které mají jako primární předmět činnosti ekologii tak, jak byly tímto šetřením identifikovány²⁵.

- 25 organizací uvedlo jako primární předmět činnosti ekologii;
- 92 % organizací uvedlo jako formu organizace občanské sdružení, 8 % obecně prospěšná společnost;
- 32 % organizací uvedlo, že se zaměřuje na věkovou skupinu 1-14 let, 28 % na věkovou skupinu 15 - 18 let, 88 % na věkovou skupinu 19 - 60 let a 40 % pracuje s osobami nad 60 let;
- k průměrnému počtu účastníků na jednotlivých akcích těchto NNO nejvíce organizací (33,3 %) uvedlo průměrně 1 - 10 účastníků, 23,8 % uvedlo 11 - 20 účastníků, 14,3 % uvedlo průměrný počet 21 - 40 účastníků, zbývající NNO pracují průměrně s více než 40 účastníky v rámci jedné akce;
- 56 % organizací má místní působnost, 16 % oblastní, 12 % krajskou a 16 % nadregionální.

9.4 Použité pojmy

Environmentální vzdělávání a osvěta (EVVO) - Environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou se rozumí především předávání soustavy znalostí a dovedností týkajících se zákonitostí biosféry, vztahů člověka a životního prostředí, problémů životního prostředí a možností i způsobů dosažení udržitelného rozvoje, dále pak rozvinutí schopností uvažovat v souvislostech a chápat interakci přístupů ekologických, technicko technologických, ekonomických i sociálních. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta spočívá také v podněcování aktivity a tvořivosti cílové skupiny zaměřené k žádoucímu jednání, v ovlivňování vztahu k přírodě, odpovědnosti za jednání vůči prostředí, ohleduplnosti a spolupráce v mezilidských vztazích a v působení na utváření hierarchie životních hodnot a celkového životního stylu ve smyslu potřeb udržitelného rozvoje.

Ekofarma - farma hospodařící způsobem blízkým přirozenému stavu tak že nezatěžuje neúměrně přírodu a produkuje bioprodukty.²⁶

Environmentální - týkající se životního prostředí.

²⁴ Viz Příloha 9 - Projekt „KAPKA 21“

²⁵ viz metody výzkumu (svazek I)

²⁶ Zdroj: Slovník cizích slov online (<http://www.slovník-cizich-slov.cz>)

9.5 Použité zdroje

Tištěné materiály:

- Ekocentrum PALETA. Výroční zpráva 2005. Pardubice: Ekocentrum PALETA, o.s. 2006

Zdroje z internetu:

- Český statistický úřad (<http://www.czso.cz>)
- Ekocentrum Paleta (<http://www.paleta.cz/>)
- Kostecké horky (<http://www.kosteckehorky.cz>)
- Krajský úřad Pardubického kraje (www.pardubickykraj.cz)
- Ministerstvo životního prostředí ČR. Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2004. (<http://www.env.cz/>)
- Občanské sdružení Altus (<http://www.altus.chrudimka.cz/>)
- Sdružení Krajina (<http://www.sdruzenikrajina.cz>)
- Sdružení Tereza (<http://www.terezanet.cz/>)
- Slovník cizích slov online (<http://www.slovník-cizich-slov.cz>)
- Společnost Renata (<http://www.volny.cz/spol.renata>)
- Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory (<http://www.sever.ecn.cz>)
- Středisko ekologické výchovy a etiky SEVER, Horní Maršov (<http://sever.ecn.cz>)
- Záchraná stanice volně žijících zvířat Zelené Vendolí (<http://www.sweb.cz/zelene.vendoli/>)
- ZO ČSOP Podorlicko (<http://www.csop-podorlicko.org/>)
- ZO ČSOP Zlatá studánka (<http://www.csop-ct.unas.cz/>)

Příloha 8 - Program Škola pro udržitelný život 2006

zdroj: Středisko ekologické výchova a etiky SEVER, Horní Maršov (<http://sever.ecn.cz/>)

Společný grantový a asistenční program Nadace Partnerství a Střediska ekologické výchovy SEVER.

Poslání programu

Posláním programu je vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti do konkrétních akcí směřujících ke zlepšení životního prostředí.

Program je realizován prostřednictvím škol fungujících jako iniciační centrum a prostřednictvím praktických malých místních projektů. Pomáháme školám a jejich místním partnerům započít a rozvíjet procesy udržitelného rozvoje obce - péči o životní prostředí, stimulaci udržitelného způsobu života, občanské společnosti, mezisektorové spolupráce, účasti občanů ve věcech veřejných a vytváření dlouhodobého partnerství, které přinese měřitelné výsledky pro celou komunitu a vytvoří podmínky pro vznik a realizaci místní Agendy 21. Zároveň tím škola orientuje výuku na potřeby skutečného života a do školního vzdělávacího programu přirozeným způsobem zahrnuje rozvoj kompetencí potřebných pro řešení problémů současného světa. Program „Škola pro udržitelný život“ tak poskytuje jak žákům, tak všem, kteří pracují na místní úrovni, potřebné základní znalosti a dovednosti.

Obdobný projekt probíhá i v příhraniční oblasti Polska a Velké Británie. Součástí programu je i možnost společných seminářů, výměny informací apod.

Oprávnění žadatelé

Do programu se mohou přihlásit všechny školy v Královéhradeckém kraji, Pardubickém kraji a ve východní části Středočeského kraje, konkrétně v okrese Nymburk, Kolín a Kutná Hora, které chtějí spolupracovat s obcí, aktivními občany, místními iniciativami a dalšími partnery na realizaci společných projektů, které přispějí ke zlepšení stavu životního prostředí, zlepšení vztahu učitelů a žáků, vztahů obce, školy a veřejnosti.

Na vybrané projekty je možno získat příspěvek až 70 000,- Kč.

Podmínky přidělení grantu

- Pozitivní fyzická změna prostředí v místě, dokumentovatelná fotografií „před a po“.
- Jasné a měřitelné přínosy pro místní komunitu (obec, veřejnost).
- Výběr projektu, řešícího některý problém udržitelného života, na základě společného posouzení problémů obce a vzájemné konzultace a dohody mezi zapojenými žáky, učiteli a dalšími partnery.

- Aktivní zapojení žáků a učitelů, ale i dalších partnerů - obce, místních sdružení a iniciativ, podniků, kulturních institucí, orgánů ochrany přírody a aktivních občanů do přípravy a realizace projektu.
- Konkrétní přínos pro výuku ve škole.

Doporučené typy projektů

Projekty mohou zahrnovat například tyto oblasti:

- úprava a vylepšení veřejných prostranství
- informační místa a tabule, naučné stezky interpretující místní historické, kulturní i přírodní hodnoty, zajímavosti, jedinečnosti, tradice a zvyky
- výsadba stromů na školním pozemku, veřejných prostranstvích obce a alejí kolem cest (včetně obnovy a péče o zahrady a ovocné sady, záchrany původních ovocných druhů apod.)
- prostory pro trávení volného času dětí a mládeže (kulturní, sportovní a zájmové činnosti)
- bezpečné stezky do škol, cyklostezky, pěší trasy, přechody, dopravní opatření
- šetrné nakládání s odpadem v obci či okolí školy
- vzorová opatření k ekologicky šetrnému spotřebitelství, k úsporám energie či vody, využití alternativních energetických zdrojů, ekologicky šetrných výrobků, bioproduktů apod. (s prokazatelným dopadem nejen uvnitř školy, ale v širší komunitě)

Stručný časový harmonogram projektu v roce 2006

- únor 2006 podání stručných přihlášek (bez podrobného popisu)
- březen 2006 semináře pro učitele v Pardubickém, Královéhradeckém a Středočeském kraji (představení programu, vysvětlení postupu přípravy projektů, představení úspěšných realizací jako inspirace)
- duben 2006 - individuální konzultace s pracovníky Střediska ekologické výchovy SEVER, Ekocentra PALETA a experty na komunitní plánování Školícího programu Nadace Partnerství, příprava projektů, uzávěrka pro podání žádostí o grant a posouzení a vyhodnocení žádostí o grant společně s polskými partnery
- květen až listopad 2006 - příprava a vlastní realizace vybraných školních projektů
- září 2006 - konzultační a kontrolní dny na školách
- říjen 2006 - česko-polské setkání těch, kteří získali grant
- listopad 2006 - dokončení realizace projektu, zaslání závěrečné zprávy, vyúčtování a finanční zprávy.

Organizátoři programu

RNDr. Jiří Kulich, JUDr. Hana Kulichová, Bc. Karin Richterová ze Střediska ekologické výchovy SEVER

Ing. Michal Veselý z Nadace Partnerství

Kontakt pro Královéhradecký kraj a Středočeský kraj (Nymbursko, Kolínsko a Kutnohorsko):

Bc. Karin Richterová

Středisko ekologické výchovy SEVER

Kavčí plácek 121, 500 02 Hradec Králové

tel.: +420 495 580 319

e-mail: sever-hk@ekologickavychova.cz

Krajský koordinátor EVVO v Královéhradeckém kraji - www.ekologickavychova.cz,
www.sever.ecn.cz

Kontakt pro Pardubický kraj:

Mgr. Lada Pecharová, Ing. Jiří Bureš

Ekocentrum PALETA

Štolbova 2665, 530 02 Pardubice,

tel., fax: +420 466 614 352

e-mail: chrudim@paleta.cz, ekocentrum@paleta.cz

Krajský koordinátor EVVO v Pardubickém kraji - www.ekovychova.cz, www.paleta.cz

Příloha 9 - Projekt „KAPKA 21“

Název projektu je zkratkou pro „Královéhradecký a Pardubický kraj: Agenda 21 pro každého (Sít' informačních, poradenských a vzdělávacích center pro udržitelný život).“

Základní informace o realizaci projektu:

- Nositel (organizátor) projektu: SEVER Horní Maršov (koordinátor EVVO Královéhradeckého kraje);
- Spoluautor a koordinátor v Pardubickém kraji: Ekocentrum PALETA Pardubice;
- Oblast realizace: NUTS 2 Severovýchod (pouze Královéhradecký a Pardubický kraj);
- Termín realizace: 01. 01. 2006 - 31. 12. 2007;
- Veřejné spolufinancování, celkem: 17 761 000 Kč, z toho
 - příspěvek ze strukturálních fondů EU: 13 320 750 Kč;
 - příspěvek ze státního rozpočtu: 4 440 250 Kč.

Stručný obsah projektu:

Cílem je udržitelný rozvoj obcí a regionu ve dvou krajích, jmenovitě prostřednictvím vzniku modelové komplexní krajské sítě pro environmentální a ekologické vzdělávání, výchovu a osvětu, a to k naplnění krajských koncepcí EVVO v obou krajích. Dílčí cíle:

- stabilní síť služeb EVVO s kvalitními středisky v každém okrese, poskytujícími veřejnosti (vč. podnikatelské sféry) základní typy informačních, vzdělávacích a poradenských služeb;
- využití potenciálu dalších kulturních, vzdělávacích a osvětových institucí, schopných poskytovat služby EVVO - např. knihovny, muzea, školy, školská zařízení, ale též neziskových organizací, obcí a podniků;
- zajištění dostupnosti ekologických informací pro každého;
- podpora role veřejné správy, jakožto příkladu šetrného chování vůči životnímu prostředí - vzdělávání pracovníků veřejné správy a příkladný provoz úřadů a veřejných institucí.

NNO v Pardubickém kraji podílející se na projektu:

- Ekocentrum PALETA, Pardubice
- Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje
- Společnost Renata, Bělá u Jevíčka
- ZO ČSOP Zlatá Studánka, Česká Třebová
- Ekocentrum Skřítek, Polička
- občanské sdružení Altus Chrudim